

Vlaanderen
verbeelding werkt

DUURZAAM DIERENVOEDER

DUURZAME DIERLIJKE PRODUCTIE

MEER PLANTAARDIGE EIWITTEN

VLAAMSE EIWITSTRATEGIE 2021-2030

MEER NIEUWE EIWITTEN

DUURZAME CONSUMPTIE

MEER PRODUCTDIVERSITEIT

**Vlaamse
overheid**

www.vlaanderen.be

**Lokale, duurzame en gezonde eiwitten
van productie tot consumptie**

**VLAAMSE
EIWITSTRATEGIE
2021-2030**

**Samen kansen creëren voor welvaart,
milieu en gezondheid**

depotnummer: D/2021/3241/075

INHOUD

1 De context..... 3

- 1.1 Inspelen op uitdagingen en trends 3
- 1.2 Verduurzamen en diversifiëren 4
- 1.3 Economische en maatschappelijke opportuniteiten 6

2 Het beleidskader..... 7

- 2.1 Internationale en Europese beleidskader 7
- 2.2 Vlaams beleidskader 8
- 2.3 Eiwitstrategie en de relance 10

3 Visie..... 11

4 Strategie: zes strategische thema's 12

- 4.1 Duurzame diervoeders 12
 - 4.1.1 Visie 12
 - 4.1.2 Doelstellingen 12
- 4.2 Duurzame dierlijke productie (vlees, zuivel en eieren) 13
 - 4.2.1 Visie 13
 - 4.2.2 Doelstellingen 13
- 4.3 Meer plantaardige eiwitten 14
 - 4.3.1 Visie 14
 - 4.3.2 Doelstellingen 14
- 4.4 Meer nieuwe eiwitten 15
 - 4.4.1 Visie 15
 - 4.4.2. Doelstellingen 15
- 4.5 Meer productdiversiteit: diversiteit in verwerking voor diversiteit in aanbod 15
 - 4.5.1 Visie 15
 - 4.5.2 Doelstellingen 16
- 4.6 Duurzame eiwitconsumptie 16
 - 4.6.1 Visie 16
 - 4.6.2 Doelstellingen 17

5 Verder traject, governance en opvolging 18

1 DE CONTEXT

1.1 INSPELEN OP UITDAGINGEN EN TRENDS

Eiwitten maken een cruciaal deel uit van de menselijke voeding. Ze vormen de bouwstoffen die onmisbaar zijn voor de lichaamsgroei en het volgroeide lichaam. Eiwitten vind je zowel in dierlijke als plantaardige producten terug. Dierlijke eiwitten vind je in vlees, vis, eieren en melkproducten. Bronnen van plantaardig eiwit zijn graanproducten (brood, rijst, deegwaren, enz.), peulvruchten, noten en in mindere mate groenten en aardappelen ([Vlaams Instituut Gezond Leven, 2020](#)).

Het huidige model van eiwitproductie en –consumptie staat onder druk. Wetenschappers geven aan dat de eiwitvoorziening moet verduurzamen om tegemoet te komen aan uitdagingen op het vlak van voedselzekerheid, milieu-impact en volksgezondheid ([WUR, 2019](#)).

Door de bevolkings- en welvaartstoename **stijgt de wereldwijde vraag naar (dierlijke) eiwitten.** De verwachting is dat de wereldwijde vleesconsumptie de komende jaren zal blijven stijgen. Zonder aanpassingen aan het huidige productiemodel is een toenemende dierlijke eiwitproductie wereldwijd onvoldoende duurzaam omwille van de grote klimaat- en milieu-impact en het hoge beslag op schaarser wordende grondstoffen en landgebruik ([LARA, 2018](#)). Minder en duurzamere dierlijke en meer plantaardige eiwitproducten eten wordt beschouwd als een belangrijke strategie om de **ecologische duurzaamheid van het voedselsysteem** te verbeteren ([MIRA, 2018](#)). Bovendien is het wenselijk om, in het kader van evenwichtige en **gezonde voedingspatronen**, te komen tot een reductie in de consumptie van dierlijke eiwitbronnen, met name rood en bewerkt vlees. De voedingsdriehoek roept de Belg op minder vlees te eten en meer te variëren met plantaardige eiwitbronnen, de voorkeur te geven aan weinig of niet bewerkte voeding, en voedselverspilling en overconsumptie te vermijden ([Vlaams Instituut Gezond Leven, 2020](#)). Een verschuiving in de productie en consumptie van eiwitten, ook wel **eiwittransitie** genoemd, wordt door wetenschappers en stakeholders steeds vaker naar voren geschoven als een belangrijk puzzelstuk binnen de bredere eiwitpuzzel ([Technopolis Group & Blonk Consultants, 2018](#)). Dit blijkt nu al uit de groeiende populariteit van flexitarisme in Europa, waardoor de **vraag naar plantaardige eiwitbronnen** zoals peulvruchten, al dan niet als ingrediënt in verwerkte voedselproducten, groeit. Om tegemoet te komen aan de stijgende vraag neemt de import van peulvruchten in de EU toe. Om hier een lokaal antwoord op te bieden, wordt er ook in Vlaanderen ervaring opgedaan met het lokaal telen, verwerken en vermarkten van peulvruchten (bv. soja) en andere eiwitrijke gewassen (bv. quinoa), vaak in ketensamenwerkingsverbanden.

Vlaanderen en de EU hebben een historisch **tekort aan geconcentreerde eiwitbronnen** en vertrouwen voornamelijk op de invoer van eiwitten uit de VS en Latijns-Amerika om hun binnenlandse veeteelt te voeden. Als reactie daarop wil de veevoedersector onder andere meer duurzame soja gebruiken en reststromen valoriseren. Belgian Feed Association (BFA) en het Departement Landbouw en Visserij werken al een decennium samen via actieplannen alternatieve eiwitbronnen. BFA lanceerde in september 2020 een charter waarin 12 duurzaamheidsdoelstellingen opgenomen staan die de veevoedersector wil bereiken tegen 2030.

De verduurzaming, diversificatie en innovaties aan productiekant leiden tot een duurzamer eiwitaanbod voor de consument. Maar ook de eiwitconsumptie moet duurzamer en meer divers. De consument moet worden overtuigd van, en geïnspireerd tot andere, duurzamere en gezondere eetgewoonten. Door de consument kennis te laten maken met lokale duurzamere en innovatieve eiwitproducten worden kansen gecreëerd voor de hele agrovoedingsketen. Een voedingspatroon volgens de Vlaamse voedingsdriehoek blijft het streefdoel. We stellen vandaag de dag al vast dat de innovaties in productie gelijklopen en interageren met actuele veranderingen in het voedingspatroon, meer specifiek de dalende vleesconsumptie en de opkomst van het flexitarisme (LARA, 2018).

Verduurzaming en diversificatie in onze eiwitproductie en consumptie zijn niets nieuws in Vlaanderen. Maar de laatste jaren zijn de inspanningen in een stroomversnelling gekomen, mee onder impuls van de Vlaamse overheid.

In het wetenschappelijk onderzoek in universiteiten, hogescholen en andere onderzoekinstellingen en het meer toegepast onderzoek in de praktijkcentra, worden er grote inspanningen geleverd ter verduurzaming en diversificatie van de eiwitten. Ook bij de bedrijven loopt heel wat onderzoek rond eiwitten. Het Vlaams Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO) subsidieert meerdere onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten van bedrijven rond dit ruime thema. Onderzoek gaat in de breedte over het op punt stellen van teelten, ontwikkeling van nieuwe producten, businessmodellen, ketenontwikkeling en consumentenonderzoek (acceptatie & gedrag). Bij de leden van Agrolink Vlaanderen, een landbouwonderzoekplatform van 16 Vlaamse kennisinstellingen, lopen diverse onderzoeksprojecten. Zo heeft het **ILVO** een specifiek onderzoeksprogramma rond eiwitdiversificatie ontwikkeld. Alle types eiwit (dierlijk, plantaardig, innovatief) krijgen hierbij de nodige aandacht, zowel voor de productie van diervoeder als voor humane voeding.

Ook buiten de klassieke landbouw worden bronnen aangeboord om 'innovatieve' eiwitten te winnen. Zo zet Vlaanderen al sterk in op eiwitproductie via aquacultuur, insectenteelt en via recuperatie uit biomassa-reststromen (circulaire eiwitten). Het [Vlaams Aquacultuurplatform](#) stimuleert en faciliteert de ontwikkeling van de Vlaamse aquacultuursector. Het Nationaal Strategisch Aquacultuurplan 2020-2030 focust op duurzame aquacultuur en omvat zowel recirculatiesystemen als nieuwe toepassingen op zee en in de open ruimte onder gecontroleerde omstandigheden. Buiten de productie van vis, wordt ook de ontwikkeling van een eigen **schelpdierproductie, kweek van eendenkroos en algenteelt** nagestreefd. Om tegemoet te komen aan de groeiende nood aan een duidelijk kader en een gezamenlijk platform met betrekking tot **insectenteelt**, heeft de Vlaamse overheid in 2015 een [strategisch platform insecten](#) opgericht. Dit platform komt op regelmatige basis samen om de kennis over en ervaringen met insectenteelt van onderuit te structureren en te sturen en de knelpunten aan te kaarten. Het strategisch platform insecten is drieledig en bestaat uit een stuurgroep, werkgroep onderzoek en jaarlijkse stakeholdersmeeting. Om het proces van **nutriëntenrecuperatie** te versnellen werd, met financiële ondersteuning van minister Demir, [Nutricycle](#) opgericht, een Vlaams overlegplatform waar de betrokken stakeholders met elkaar overleggen en informatie uitwisselen. Bij nutriëntrecuperatie worden nutriënten uit biomassa-reststromen onder andere in de vorm van eiwitten gerecupereerd in plaats van verwijderd.

////////////////////////////////////

1.3 ECONOMISCHE EN MAATSCHAPPELIJKE OPPORTUNITEITEN

Het aanbod van meer diverse, lokale eiwitbronnen en de bijhorende consumptie, biedt **economische opportuniteiten** voor Vlaanderen. In 2019 heeft een studieteam van Technopolis B.V. en Blonk Consultants op vraag van het VLAIO hier [onderzoek](#) naar gedaan. Uit de studie is gebleken dat er op dit gebied diverse opportuniteiten liggen voor het Vlaamse bedrijfsleven en de Vlaamse kennissector.

Onder meer door de vraag naar lokaal geteelde producten, toont de **landbouwsector** initiatief door nieuwe eiwitgewassen zoals soja te telen. De teelt van eiwitgewassen is echter niet volledig competitief en moet nog verder ontwikkeld worden om deze voor akkerbouwers economisch rendabel te maken. Afzetzekerheid is daarbij essentieel.

Vanuit technologisch oogpunt lijkt Vlaanderen iets achter te liggen op buurlanden als het gaat om de ontwikkeling van het produceren van vleesstructuren (organische vezelstructuren vergelijkbaar met die van vlees) en het zogenaamde 'kweekvlees'. Toch liggen hier volop kansen voor Vlaamse bedrijven: er is een sterke wetenschappelijke basis, en **de vlees- en voedingsindustrie** is een sterke lokale sector. Vlaanderen heeft daarmee veel technologische knowhow in huis. Specifiek verwerkt vlees biedt goede mogelijkheden om het aandeel plantaardige eiwitten te verhogen zonder in te leveren op kwaliteit, smaak en textuur, waarmee een brede doelgroep van vleeseters en flexitariërs bereikt kan worden.

Verder verwacht de Vlaamse **consument** op het vlak van eiwitten een diverser aanbod dat hij kan inpassen in zijn voedingspatroon, met een verhoogd aandeel aan niet-dierlijke eiwitten dat nutritioneel, sensorisch en ecologisch gebalanceerd en aantrekkelijk is. Het houdt ook in dat voedingsgewoonten onderhevig zullen zijn aan veranderingen. Deze voorwaarde creëert een klimaat waarin producenten en retailers uitgedaagd worden om samen te werken en hoogwaardige producten op de markt te brengen.

Vlaanderen heeft de **ambitie** en mogelijkheden om op Europees vlak te groeien naar een toonaangevende agrovoedingsketen op het vlak van economische ontwikkeling, innovatie en duurzaamheid. Bestaande en nieuwe eiwitteelten en het ontwikkelen van innovatieve eiwitten vormen nieuwe, toekomstgerichte verdienmodellen voor de hele agrovoedingsketen. Duurzamere dierlijke productiemodellen en veevoederketens laten de veehouderij toe te anticiperen op nieuwe en groeiende markten die inspelen op grote maatschappelijke uitdagingen zoals de klimaatverandering, en bieden kansen voor een robuuster inkomen.

Naast het economisch potentieel, bieden deze ontwikkelingen ook **maatschappelijke opportuniteiten** op vlak van ecologische duurzaamheid (milieu en klimaat) en gezondheid.

Op het vlak van **ecologische duurzaamheid** bieden meer lokale, plantaardige en innovatieve eiwitten een kans om onze afhankelijkheid van de import van overzeese eiwitten, te verminderen en zo ook de lokale en globale milieu-impact die hiermee gepaard gaat te verlagen. Ook door verduurzaming van de dierlijke productie en door de trend naar meer plantaardige eiwitten in de consumptie, zal de ecologische impact van de eiwitvoorziening dalen. Daarnaast hebben verschillende eiwitgewassen ook ecologische voordelen voor de bodem, zoals stikstoffixatie en koolstofopbouw.

Op **gezondheidsvlak** is het belangrijk te streven naar een geïntegreerde benadering vanuit de voedingsdriehoek. Hierbij zal ook voldoende aandacht moeten gaan naar het sociale luik: streven naar een evenwichtig sociaal verantwoord voedingspatroon voor diverse doelgroepen. Bijkomend aandachtspunt zijn nieuwe aspecten van voedselveiligheid met betrekking tot nieuwe eiwitbronnen.

De onderzoekers sluiten het rapport af met volgende **beleidsaanbeveling**: “Formuleer een brede visie en lange termijnstrategie op de eiwittransitie voor Vlaanderen doorheen verschillende beleidsdomeinen.” Daarnaast bevelen de onderzoekers aan de krachten van het bedrijfsleven, onderzoeksinstellingen, overheden en ngo’s te bundelen in een specifiek platform om kennis uit te wisselen, gezamenlijk projecten te starten, financieringsmogelijkheden te benutten en de sector te promoten. Verder was het advies om de keten van teelt en verwerking van eiwitingrediënten (wetenschap, veredelaars, telers, verwerkers) beter te organiseren. Door afzet- en leveringszekerheid te verbeteren, kunnen telers en verwerkers beter inspelen op de kansen van een groeiende markt. Ten slotte concludeert deze studie dat de consument beter voorgelicht moet worden over de kwalitatieve, ecologische en gezondheidsaspecten van producten waarin dierlijke eiwitten zijn vervangen door plantaardige eiwitten.

Met steun van **VLAIO** nam **Flanders’ FOOD** na dit onderzoek het thema eiwittransitie op in zijn strategisch plan als speerpuntcluster voor de agrovoedingsindustrie. De lange termijn strategie vertaalt zich in de opmaak van een strategische onderzoeks- en innovatieagenda (een onderzoeksroadmap), en gerichte financiering en ondersteuning van innovatieprojecten die een bijdrage kunnen leveren. Die bijdrage kan zich situeren in de primaire productie (verkenning, opzet en opschaling van nieuwe en plantaardige bronnen voor food en feed), als in de verwerking (extractie, textureren en verwerken tot concrete producten) of maatschappelijk (duurzaamheidsaspecten, consumptiepatronen). De korte termijn strategie focust op de ondersteuning van bedrijven en starters bij de uitwerking van concrete ideeën.

2 HET BELEIDSKADER

2.1 INTERNATIONAAL EN EUROPEES BELEIDSKADER

In September 2015 werd binnen de Verenigde Naties de **Agenda voor Duurzame Ontwikkeling 2030** aangenomen. Deze ambitieuze agenda formuleert 17 doelstellingen en 169 subdoelstellingen (‘sustainable development goals’ of SDG’s) die bottom-up op multilaterale wijze werden vastgelegd en die tegen 2030 gehaald moeten worden. Landbouw en voedsel vormen een belangrijke rode draad in de doelstellingen ([Stockholm Resilience Centre, 2016](#)). Om tot een algemene duurzame ontwikkeling te komen, is het van groot belang om wereldwijd duurzame voedselssystemen op poten te zetten ([World Economic Forum, 2018](#)). Het ontwikkelen van een eiwitstrategie levert een bijdrage aan 8 SDG’s:

//

Ook in Europa staan de uitdagingen op het vlak van landbouw en voeding nadrukkelijk op de beleidsagenda. In haar **Food 2030**-onderzoeksbeleidskader, plaatst de Europese Commissie de uitdagingen onder vier prioritaire thema's:

- duurzame en gezonde voedingspatronen
- klimaatvriendelijke en ecologisch duurzame voedselsystemen
- circulaire en grondstoffenefficiënte voedselsystemen
- innovatieve en inclusieve voedsel economie

Elementen van de eiwitstrategie komen aan bod in de vier thema's en maken ook deel uit van de onderzoeksagenda opgemaakt in het Vlaamse [Fit4Food2030](#) policy lab. In samenwerking met kennisactoren en stakeholders hebben het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie en het Departement Landbouw en Visserij in dit project richting en prioriteiten uitgezet voor een onderzoeksbeleid om het Vlaamse voedselsysteem *futureproof te* makengelanceer.

Europa wil zijn eiwitvoorziening duurzamer invullen en de importafhankelijkheid reduceren. Daartoe heeft de Europese commissie twee belangrijke kapstukken: het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB, 2021-2027)ⁱ en de Farm to Fork-strategie, die een belangrijk onderdeel uitmaakt van de nieuwe Europese Green Deal.

Met de mededeling "Future of Food and Farming" bracht de Europese Commissie eind 2017 een dialoog op gang voor een **nieuw gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB)** voor de periode 2021-2027. Dat beleid moet de landbouw ondersteunen en zijn bijdrage aan de aanpak van de actuele uitdagingen verzekeren. De sector moet ook tegemoetkomen aan bezorgdheden vanuit de samenleving. Momenteel wordt gewerkt aan een Vlaams GLB Strategisch Plan. Het nieuwe GLB kan via maatregelen onder verschillende krachtlijnen de Vlaamse eiwitstrategie ondersteunen. Ook in het huidige GLB zijn er instrumenten die eiwitacties kunnen ondersteunen, zoals de Vlaamse premie voor de teelt van vlinderbloemige gewassen.

In het voorjaar van 2020 lanceerde de Europese Commissie een ambitieuze '**Farm to Fork strategie**', voor een eerlijk, gezond en milieuvriendelijk voedselsysteem. De strategie bevat doelstellingen en formuleert concrete acties rond een meer duurzame productie, consumptie, verwerking en distributie van voedsel. De Europese Commissie ziet in deze brede aanpak ook een antwoord op Covid-19. De 'Farm to Fork strategy' vormt een tandem met de 'Biodiversiteitsstrategie', die ook deel uitmaakt van de Europese Green Deal. Het nieuwe Europese landbouwbeleid zet mee in op de doelstellingen van de 'Farm to Fork strategy' en de 'Biodiversiteitsstrategie'. Mede ter ondersteuning van de uitvoering van de Green Deal en de Farm to Fork strategy, wordt in het nieuwe Europese Kaderprogramma voor onderzoek en innovatie Horizon Europe stevig de nadruk gelegd op de transformatie van ons voedingsstelsel.

Met de ontwikkeling van de voorliggende strategie sluit Vlaanderen zich aan bij de koplopers in Europa en de Europese beleidsdoelstellingen op het vlak van innovatie en duurzaamheid inzake eiwitvoorziening.

2.2 VLAAMS BELEIDSKADER

In de **beleidsnota Landbouw en Visserij** geeft minister Crevits de ambitie aan om, vanuit het landbouwbeleid, een eiwitbeleid te ontwikkelen dat zich richt op een brede en duurzame invulling van de eiwitbehoefte in Vlaanderen, zowel voor voeding als voor voeder, in het kader van gezonde en

Hilde Crevits

Viceminister-president
van de Vlaamse Regering
en

Vlaams minister van Economie,
Innovatie, Werk, Sociale
economie en Landbouw

(initiatiefnemer)

comeos

VLAM.be

Fevia
Vlaanderen